

Ks. dr Roman Szewczyk

AUTOREFERAT

1. **Imię i nazwisko:** ks. Roman Szewczyk
2. **Posiadane dyplomy, stopnie naukowe-** z podaniem nazwy, miejsca i roku ich uzyskania oraz tytuł rozprawy doktorskiej:
 - tytuł zawodowy magistra teologii, Wydział Teologii Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego – *Model jedności Kościoła na podstawie Listów Brata Rogera z Taizé*, 1992r.
 - licencjat z prawa kanonicznego, Wydział Obojga Praw Papieskiego Uniwersytetu Laterańskiego w Rzymie, 1994r.
 - licencjat z prawa cywilnego, Wydział Obojga Praw Papieskiego Uniwersytetu Laterańskiego w Rzymie, 1995r.
 - licencjat z teologii pastoralnej, Wydział Teologiczny Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, 2016r.
 - stopień naukowy doktora obojga praw w zakresie prawa kanonicznego i cywilnego, Wydział Obojga Praw Papieskiego Uniwersytetu Laterańskiego w Rzymie – *Natura (pojecie) i skutki prawne pozbawienia urzędu kościelnego w Kodeksach Prawa Kanonicznego z 1917 i 1983 roku.*; promotor Ks. prof. dr hab. Zbigniew Suchecki, praca obroniona w 1998r. z wyróżnieniem *summa cum laude*, (ukazała się drukiem: *La natura e gli effetti della privazione dell'ufficio ecclesiastico nei Codici di diritto canonico del 1917 e del 1983*, wydawnictwo Pontificia Università Lateranense, Roma 1999r, ss. 265). Nostryfikacja dyplomu na Uniwersytecie Kard. Stefana Wyszyńskiego za równoważny z polskim dyplomem doktora nauk prawnych w zakresie prawa kanonicznego w Rzeczypospolitej Polskiej (nr 1249/IV/2013).

3. Informacje o dotychczasowym zatrudnieniu:

- od 1998 r. – wykładowca Wyższe Seminarium Duchowne Diecezji Ełckiej w Ełku.
- od 1999 r. – adiunkt – Wydział Teologii, Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie.
- 1999r. – 2013r. - adiunkt – Wydział Zarządzania i Marketingu, Wyższa Szkoła Finansów i Zarządzania w Białymstoku.
- 2003 – 2009r. – wykładowca – Uniwersytet Kard. Stefana Wyszyńskiego, Punkt Konsultacyjny W Suwałkach.

4. Wskazane osiągnięcia wynikające z art. 16 Ustawy z dnia 14 marca 2003r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz.U. nr 65, poz. 595 ze zm.):

a) tytuł osiągnięcia naukowego:

SYMBOLE RELIGIJNE W PRZESTRZENI PUBLICZNEJ.
STUDIUM OBECNOŚCI SYMBOLI RELIGIJNYCH W PRZESTRZENI
PUBLICZNEJ W ORZECZNICTWIE EUROPEJSKIEGO TRYBUNAŁU PRAW
CZŁOWIEKA.

b) autor, tytuł publikacji, rok wydania, nazwa wydawnictwa:

Roman Szewczyk, *Symbole religijne w przestrzeni publicznej. Studium obecności symboli religijnych w przestrzeni publicznej w orzecznictwie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka*, SQL, Olsztyn 2016, ss. 257.

c) Omówienie celu naukowego pracy i osiągniętych wyników wraz z omówieniem ich ewentualnego wykorzystania:

Wskazana przeze mnie książka jest prezentacją zagadnienia obecności symboli religijnych w przestrzeni publicznej, ze szczególnym uwzględnieniem orzeczeń Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w tej materii. Europejski Trybunał Praw

Człowieka stał się na gruncie europejskim gwarantem ochrony jednostki przed samowolą państwa lub wsparciem, gdy państwo nie chce lub nie potrafi zabezpieczyć praw poszkodowanym. Rada Europy stworzyła Europejską Konwencję Praw Człowieka, która stała się przestrzenią szerokiego rozumienia praw człowieka na płaszczyźnie międzynarodowej i przedstawia kryteria, które winny być przestrzegane w państwach członkowskich, aby można było je postrzegać jako państwa demokratyczne. Pośród wielu praw podstawowych takich jak; wolność od niewolnictwa i poddaństwa, wolność od tortur wolność od pracy przymusowej lub obowiązkowej; prawa do wolności i bezpieczeństwa osobistego; prawo do rzetelnego i publicznego procesu sądowego; wolność od karania bez podstawy prawnej; prawa do poszanowania życia prywatnego, rodzinnego, mieszkania i korespondencji, swobody wypowiedzi, swobody zgromadzeń i stowarzyszeń; prawo do zawarcia małżeństwa i założenia rodziny; wolność od dyskryminacji, zostało również wpisane prawo do wolności myśli, sumienia i wyznania. W myśl Konwencji prawo do wolności myśli, sumienia i wyznania jest jedną z podstaw demokratycznego państwa. W świetle orzecznictwa przepis ten zobowiązuje państwa do ochrony jednostek, ale także do zachowania przez nie neutralności światopoglądowej.

Jednocześnie – i to skłoniło mnie do podjęcia tego projektu – zauważa się, że przez ponad czterdzieści lat, od momentu powstania Trybunału nigdy nie zajmował się on zagadnieniem symboli religijnych. W związku z tym powstaje pytanie, jak należy rozumieć prawo do wolności religijnej zapisane we wszystkich konstytucjach państw europejskich i jak ono zostało określone w orzecznictwie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka?; czy zostanie uwzględniona w kontekście tego prawa tożsamość narodów europejskich otwarcie przyznających się do chrześcijaństwa lub do innych religii, a także jakie kryteria decydują o dopuszczalności lub zakazie eksponowania symboli religijnych w przestrzeni publicznej?

Zauważam, że problem ten powstał w Europie wraz z upływem lat i wraz z zachodzącymi zmianami kulturowymi i społecznymi. Państwa europejskie stały się multikulturowe i multireligijne, w których wyznawcy różnych religii cieszą się wolnością religijną. We współczesnych państwach europejskich rozumienie wolności religijnej zakłada również wolność od przynależności do określonej religii oraz wybór światopoglądu filozoficznego nie mający nic wspólnego z religią. Demokratyczne państwa odpowiadając na multikulturę i różnego rodzaju formy wierzeń swoich obywateli muszą rozwiązywać nowe problemy, między innymi dotyczące obecności symboli religijnych w przestrzeni publicznej. Zagadnienie, które nigdy dotąd nie było problemem, teraz pojawia się na wokandzie Trybunału w Strasburgu i domaga się prawnego rozwiązania. W dzisiejszej Europie narodził

się konflikt pomiędzy fundamentalizmem kulturowym a uniwersalnym wymiarem praw człowieka. Właśnie dlatego pojawiły się sprawy przed Trybunałem, które mają rozstrzygnąć czy i w jakim stopniu obecność symboli religijnych narusza zasadę świeckiego państwa.

Mój projekt obok przedstawienia i omówienia wszystkich spraw mających za przedmiot symbole religijne, wniesionych przed Europejski Trybunał Praw Człowieka zakłada również umiejscowienie zagadnienia w szerszym kontekście i został opracowany w wyznaczonych przeze mnie obszarach:

1. Symbole religijne obecne w Europie.
2. Wolność myśli, sumienia i wyznania w Europejskiej Konwencji Praw Człowieka.
3. Przestrzeń publiczna.
4. Zapisy konstytucyjne o wolności religijnej państw członkowskich Rady Europy.
5. Symbole religijne w orzecznictwie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka.
6. Interpretacja obecności symboli religijnych w przestrzeni publicznej.

Na początku moich badań przedstawiłem pojęcie symbolu religijnego oraz rodzaje symboli religijnych obecnych w Europie. Ograniczyłem się tylko do tych symboli religijnych, które następnie będą przedmiotem orzeczeń Trybunału w Strasburgu. Następnie zostały przedstawione założenia prawne wolności religijnej oraz rozumienie nowego pojęcia jakim jest przestrzeń publiczna.

Dodać należy, że regulacje prawne dotyczące prawa do wolności religijnej w państwach europejskich nie są jednolite. W Europie mamy mozaikę modeli relacji państwo – Kościoły i związki wyznaniowe, w zależności od pozycji Kościoła w danym państwie a także od pozycji państwa określającego swój rozdział lub stosunek do Kościołów i związków wyznaniowych. Obecnie obserwujemy stopniowy zanik istniejących państw wyznaniowych na rzecz modelu państwa świeckiego. W tej mozaice rozwiązań prawnych poszczególnych państw podejmuje się próby rozwiązania powstałego stosunkowo niedawno problemu obecności symboli religijnych w przestrzeni publicznej. Wśród państw, członków Rady Europy można wskazać te, które posiadają regulacje prawne nakazujące, zezwalające lub zakazujące obecności symboli religijnych w przestrzeni publicznej, a także te, które nie posiadają takowych regulacji i dopuszczają obecność symboli religijnych w przestrzeni publicznej. Państwa posiadające przepisy prawne nakazujące lub zezwalające na obecność symboli religijnych w przestrzeni publicznej charakteryzują się silnymi związkami pomiędzy władzą państwową a istniejącymi Kościołami w państwie, do takich państw zaliczamy Austrię, Niemcy, Polskę, Szwajcarię i Włochy.

Pośród państw członkowskich Rady Europy tylko trzy zdecydowały się na wprowadzenie przepisów zakazujących obecności symboli religijnych w przestrzeni publicznej. Gruzja, Francja i Macedonia posiadają przepisy zakazujące obecności symboli religijnych w sektorze oświatowym.

Państwa europejskie charakteryzuje przynależność do kultury łacińskiej i identyfikacja kultury narodowej z religią. W krajach prawosławnych wyraża się to w silnym powiązaniu władzy z religią, zaś w krajach katolickich uzależnione jest od regulacji prawnych modelu relacji państwo – Kościół. Większość państw członkowskich Rady Europy pozostawiła wolną od regulacji prawnych przestrzeń odnośnie do obecności w nich symboli religijnych. Niejednokrotnie w tych państwach obserwujemy obecność symboli religijnych w przestrzeni publicznej jako konsekwencję wynikającą z zagwarantowanego prawa do wolności religijnej.

Zasadniczym trzonem mojej pracy jest analiza orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, w której należy zauważyć, że najpełniejszą i najbardziej aktualną wypowiedzią w sprawie obecności symboli religijnych w przestrzeni publicznej jest wyrok tego Trybunału w sprawie *Lautsi przeciwko Włochom*, dotyczący obecności krzyży w szkołach we Włoszech. Mimo, że przytłaczająca większość spraw rozpatrywanych przez Trybunał miała za przedmiot symbole religii muzułmańskiej.

W analizie dochodzę do wniosku, że sprawy, które rozstrzygał Trybunał, wynikają z dwóch podstawowych sytuacji konfliktowych. W pierwszej protagonistami są jednostki, które posługują się symbolami religijnymi w przestrzeni publicznej. Weryfikuje się to za pośrednictwem noszenia stroju czy też symbolu religijnego. Druga sytuacja konfliktowa ma miejsce, gdy państwo posługuje się symboliką religijną w przestrzeni publicznej. Jak wynika z analizy, przytłaczająca większość spraw dotyczy pierwszej sytuacji konfliktowej – posługiwanie się symbolami religijnymi w przestrzeni publicznej przez jednostki. Druga sytuacja konfliktowa zweryfikowała się praktycznie tylko w trzech sprawach (*Lautsi przeciwko Włochom*, *Buscarini przeciwko San Marino* oraz *Alexandridis przeciwko Grecji*).

Badania przeprowadzone i analiza orzeczeń Trybunału doprowadziła mnie do postawienia wniosku, iż skupia się on tylko na następującej argumentacji: świeckość i neutralność państwa, silny symbol religijny oraz szeroki margines uznania.

Z zasady świeckości i neutralności państwa wynikają określone konsekwencje postępowania, które dotyczą wszystkich obywateli. Generalnie Państwo nie powinno wywierać żadnego wpływu na obywateli w sferze światopoglądowej a zarazem powinno respektować różnicowanie społeczeństwa w sferze religijnej i światopoglądowej. Dlatego w konsekwencji, w działalności instytucji państwowych nie można umieszczać działań

polegających na wykonywaniu funkcji religijnych. Uprzywilejowanie jednej religii prowadzi do domniemania, że jej wyznawcy mogą być uprzywilejowani, podczas gdy inne religie i światopoglądy mogą być dyskryminowane, a wraz z nimi także osoby, które te religie i światopoglądy wyznają. Jednak w swoich orzeczeniach Trybunał, przyznaje, że mogą pojawić się różnice w interpretacji sytuacji danego kraju, i tak w sprawach przeciwko Francji i Turcji argument świeckości jest mocno akcentowany i rozstrzygającym jest fakt, że u podstaw odpowiednich regulacji prawnych tych krajów leży świeckość, natomiast Włochy określające się jako *społeczne państwo świeckie*, nie mogą pominąć faktu przynależności przytłaczającej większości społeczeństwa do religii katolickiej. Pluralizm religijny zapisany w Konstytucji Włoch jest otwarty, nieograniczony i religię traktuje jako sprawę społeczną a nie prywatną. W myśl takich zapisów Państwo i jego instytucje pozostają świeckie a obywatelom zapewniona zostaje gwarancja wolności myśli, sumienia i wyznania.

W powiązaniu z zasadą świeckości w orzeczeniach Trybunału występuje również argumentacja *silnego symbolu religijnego*, czyli takiego, który staje się widoczny w sposób natychmiastowy dla innych i wskazuje w konkretny sposób na przynależność danej osoby do określonej religii. Argument *silnego symbolu religijnego* dotyczy zarówno profesorów i nauczycieli jako urzędników państwowych, jak również studentów i uczniów i podkreślany jest w sprawach gdzie Trybunał zajmował się strojem muzułmańskim jako symbolem religijnym. Ograniczenie wolności religijnej uzasadnianie jest prozelityzmem oraz ochroną zasady neutralności wyznaniowej szkoły. Trybunał interpretując *silny symbol religijny* natychmiastowo i bezpośrednio rozpoznawalny wprowadza również odniesienie, że istnieją symbole religijne niezauważalne, którymi można się posługiwać o ile pozostają nierozpoznawalne. Wprowadzenie takiego rozróżnienia prowadzi jednak do paradoksu, gdyż w różny sposób traktuje się symbole religijne w zależności od wielkości religii: noszenie symbolu wielkiej religii prowadzi będzie zawsze do zakazu, a w tym samym czasie symbol małej religii będzie cieszył się wolnością.

Istotnym argumentem w orzeczeniach Trybunału jest również *ochrona porządku publicznego i bezpieczeństwa*, któremu zagrażają symbole religijne, w szczególności strój religijny uniemożliwiający identyfikację osoby. Zakrycie twarzy uniemożliwia identyfikację osoby, prowadzi do zerwania więzi społecznych oraz zakłóca życie i porządek społeczny. Jakikolwiek symbol religijny, w tym również strój religijny nie może powodować zagrożenia bezpieczeństwa dla samej noszącej ten symbol osoby jak również i innych osób. Trybunał tego rodzaju argumentację uzasadniającą zakaz noszenia stroju religijnego stosuje w sprawach gdzie uczniowie odmawiają zdjęcia stroju religijnego powołując się na prawo

religijne a z drugiej strony nie stosują się do regulaminów i programów szkolnych. Państwo musi bronić tych wartości, gdyż zostały one uznane za wartości społeczeństwa demokratycznego i w związku z tym może wprowadzać ograniczenia i zakazy, aby porządek publiczny został zachowany.

Należy również zauważyć fakt istniejącego argumentu w orzeczeniach Trybunału jakim jest *margines swobody państwa*. Ten argument mówi o pozostawieniu szerokiego marginesu oceny w dziedzinie wolności religijnej poszczególnym państwom, wybór modelu do przestrzegania zależy prawie całkowicie od suwerennych decyzji poszczególnych państw. Mechanizm ochronny ustanowiony przez Konwencję jest pomocniczy w stosunku do systemów narodowych chroniących prawa człowieka. Państwa posiadające stały kontakt z żywotnymi siłami swoich krajów są w zasadzie w pozycji uprzywilejowanej w stosunku do sędziego międzynarodowego. Trybunał wydając orzeczenia ma na uwadze przede wszystkim Konwencję zawierającą określone prawa, ale musi znaleźć konsensus pomiędzy Konwencją a normami narodowymi ze szczególnym odniesieniem do hipotez o nieporównywalności praw osobistych uznanych przez Konwencję z prawami podlegającymi ochronie na poziomie narodowym. W sprawie *Lautsi przeciwko Włochom* Trybunał orzekł naruszenie art. 9 Konwencji stwierdzając, że Włochy nie wywiązały się z obowiązku poszanowania neutralności w wykonywaniu funkcji publicznych. Tym orzeczeniem zaprzeczył własnemu orzecznictwu nie uwzględniając również zasady proporcjonalności. Podkreślić należy, że na wskutek odwołania się Włoch od tego orzeczenia i z poparciem wielu innych krajów członkowskich zostaje całkowicie zmienione orzeczenie wydane przez Wielką Izbę. Orzeczenie Wielkiej Izby uwzględnia *margines swobody państwa* i mówi o znaczeniu przynależności większości mieszkańców do określonej religii, znaczeniu uczuć religijnych ludności, które znajduje odzwierciedlenie w normach prawnych oraz fakt mający znaczenie, czyli to, że prawodawca państwowy jest w stanie lepiej ocenić wpływ tradycji religijnych własnego narodu na wprowadzenie norm prawnych. Gdyby ta argumentacja została uwzględniona przez Trybunał, jego orzeczenie byłoby dokładnie przeciwne.

Pragnę podkreślić, że realizacja powyższego projektu wychodzi naprzeciw oczekiwaniom dotyczącym znaczenia i miejsca symboli religijnych w przestrzeni publicznej w Europie. Pomimo niewielkiej ilości spraw rozstrzyganych przez Trybunał z artykułu 9 (w stosunku do innych artykułów Konwencji) wyłania się wnioski, że symbole religijne stanowią w pewnym sensie kryterium podziału na dwie Europy. Europę, która troszczy się o tożsamości narodowe i promuje podstawowe prawa człowieka uwzględniając historyczne i duchowe korzenie tradycji, tworząc w ten sposób unikatowe dziedzictwo. I Europę, która

relatywizuje znaczenie tradycji kulturowych i religijnych narodów, ingerując w materię należącą do autonomii i suwerenności poszczególnych państw. Z traktatów i konwencji europejskich wyłaniają się zasady gwarantujące poszanowanie wspólnych i różnych tradycji poszczególnych państw a działania i orzeczenia instytucji europejskich, w tym Trybunału w Strasburgu podejmują ciągle próby zmierzające do ukształtowania jedyne go słusznego poglądu o wyeliminowaniu tradycji religijnej, w tym również symboli religijnych z wymiaru społecznego i publicznego.

Jestem przekonany, że procesy integracyjne w Europie będą wkraczały w nowe i kolejne fazy. Nowe etapy integracji będą musiały zmierzać się i uwzględniać w większym niż dotychczas stopniu tradycje kulturowe i religijne poszczególnych narodów. Zapewne, pod wpływem zwiększonej obecności imigrantów w Europie, symbole religijne znowu pojawią się jako zagadnienie kontrowersyjne. Zagadnienie to może być przedmiotem kolejnych poszukiwań i prac, aby odpowiedzieć na pytanie: jak należy traktować symbole religijne *nowych ludów* w Europie i czy narody rdzennie europejskie powinny pozostawić symbole religijne jako swój znak rozpoznawczy wobec *nowych ludów*.

5. Omówienie pozostałych osiągnięć naukowo-badawczych:

Obszar prowadzonych przez mnie badań i publikacji można określić w następujących punktach:

Prawa ludzi wierzących w Europie

Religia odgrywała zawsze wielką rolę w życiu jednostek i całych narodów, dlatego też nieustannie pojawia się pytanie o prawa ludzi wierzących. Moje studia specjalistyczne odbyte na Wydziale Obojga Praw Papieskiego Uniwersytetu Laterańskiego pozwoliły mi zapoznać się z wieloma porządkami prawnymi krajów europejskich i z uregulowaniami dotyczącymi wolności religijnej. Również na płaszczyźnie ogólnoeuropejskiej istnieją dokumenty takie jak Europejska Konwencja Praw Człowieka, Klauzula Kościelna Traktatu z Amsterdamu oraz Karta Praw Podstawowych. Dokumenty te przedstawiają katalogi praw podstawowych ujmując również prawo do wolności religijnej. Jednak zapisy te pozwalają na respektowanie praw Kościołów i związków wyznaniowych, i nie można szukać w nich jakiegokolwiek katalogu praw ludzi wierzących. Konwencja i Karta wskazują, że takowe prawa mogą być

sformułowane tylko i wyłącznie przez poszczególne państwa w porządku prawa wewnętrznego. Takie stanowisko oraz brak katalogu praw ludzi wierzących nie jest jednak przeszkodą w formułowaniu rezolucji lub wydawaniu orzeczeń ograniczających lub zakazujących praw ludzi wierzących. Rozważania te znalazły miejsce w artykułach, w których próbowałem uwidocznić istniejącą zasadę spychającą prawa ludzi wierzących do sfery czysto prywatnej oraz negowaną i przemilczaną istotę tradycji chrześcijańskich w budowaniu porządku europejskiego.

Relacje pomiędzy Kościołami i związkami wyznaniowymi a państwem oraz instytucjami europejskimi

Każde państwo w swoim wieloaspektowym działaniu zapewnia również realizację wolności religijnej. Dwie podstawowe wspólnoty; polityczna i religijna muszą odnajdywać praktyczny wymiar współistnienia, gdyż wszyscy jesteśmy obywatelami państwa a z drugiej strony przynależymy do różnych wspólnot kościelnych. Praktyczny wymiar tego współistnienia nakłada na państwo obowiązek tworzenia struktur umożliwiających pełne korzystanie z wolności religijnej. Cechą charakterystyczną jest porozumienie dwóch władz, które – każda na swoim polu – doprowadzają do naturalnego współistnienia obu aspektów ludzkiego życia. Państwo jako instytucja reguluje swoją pozycję wobec Kościoła i związków wyznaniowych w różnych modelach rozdziału tych dwóch instytucji. Unia Europejska nie sformułowała jednolitego modelu relacji z Kościołami i związkami wyznaniowymi. Religia nie stanowi przedmiotu bezpośredniego zainteresowania Unii, która określa się jako religijnie neutralna. Niemniej jednak wraz z upływem czasu ukształtowały się mechanizmy i struktury unijne określające sposób odniesienia do Kościołów i związków wyznaniowych.

Prawa i obowiązki małżeńskie oraz ochrona praw rodziny w różnych porządkach prawnych

W swojej pracy na Wydziale Teologii UWM uczestniczyłem w zespole badań statutowych w projektach badających małżeństwo i jego funkcjonowanie w prawie. We współczesnym świecie obserwujemy wzrost zainteresowania instytucją małżeństwa, niestety bardzo często takowe zainteresowanie nie prowadzi do wyjaśnienia lub rozwiązania problemów i oddalenia zagrożeń, które wpływają destruktywnie na małżeństwo. Nowe nurty społeczno-polityczne kwestionują pojęcie małżeństwa, rolę małżonków a w konsekwencji proponują zmianę obowiązków małżeńskich. Kościół wypracowując naukę o małżeństwie i rodzinie na Soborze Watykańskim II przyczynił się do utrwalenia jednego z fundamentów

trwania małżeństwa, a mianowicie realizacji obowiązków małżeńskich. Również porządek prawa polskiego w kodeksie rodzinnym i opiekuńczym przedstawia zagadnienie obowiązków małżeńskich, zaś Unia Europejska pozostawiając to pole regulacjom poszczególnych krajów, nakreśla główne kierunki istnienia i realizacji obowiązków małżeńskich i rodzicielskich.

Widząc tak wielkie zainteresowanie problematyką małżeństwa i rodziny Kościół podjął dyskusję nad tymi problemami rozpoczynając Synod Biskupów poświęcony temu zagadnieniu. W dokumencie synodalnym czytamy; „Wierni nauczaniu Chrystusa spoglądamy na rzeczywistość współczesnej rodziny w całej jej złożoności, w jej światłach i cieniach(...) Należy podkreślić przede wszystkim aspekty pozytywne: większą swobodę wypowiedzi i pełniejsze uznanie praw kobiet i dzieci, przynajmniej w niektórych regionach. Ale z drugiej strony, musimy również wziąć pod uwagę rosnące zagrożenie stwarzane przez wybujały indywidualizm, który wynaturza więzi rodzinne i doprowadza do traktowania każdego członka rodziny jako samotnej wyspy, sprawiając dominację, w niektórych przypadkach idei podmiotu, który tworzy się zgodnie z własnymi pragnieniami traktowanymi jako absolut” (III Nadzwyczajny Synod Biskupów). Podjęcie rozważań nad istotą małżeństwa i rodziny przez Synod jest znakiem, iż ciągle powinniśmy odkrywać, pielęgnować i otaczać opieką rodzinę. Jest to swoiste ugruntowanie nauki o tej podstawowej komórce życia społecznego, którą Kościół chroni od wieków i do tej ochrony zaprasza społeczność państwową i społeczności międzynarodowe.

Małżeństwo a przesłanki za jego nieważnością

Procedura prawna do zawarcia małżeństwa w Kościele jest ściśle powiązana z duszpasterstwem i formami przygotowania do małżeństwa. Mówił o tym Papież Benedykt XVI w przemówieniu do Roty Rzymskiej: „Zauważa się, że na kursach przygotowujących do małżeństwa kwestie kanoniczne zajmują niewiele miejsca. Ma się skłonność sądzić, że są to kwestie dla specjalistów, mało interesujące przyszłych małżonków. Wprawdzie wszyscy zdają sobie sprawę z konieczności czynności prawnych poprzedzających małżeństwo, by upewnić się, że nic nie stoi na przeszkodzie do jego ważnego i godziwego zawarcia” (Benedykt XVI przemówienie do Roty Rzymskiej). Przygotowanie do małżeństwa jest rzeczą bardzo istotną dlatego, że prawo zakłada, że można i naprawdę zawiera się małżeństwo, tylko zgodnie z nauką Kościoła. W tym samym momencie prawo kanoniczne

przedstawia argumenty za nieważnością małżeństwa, które muszą być zweryfikowane w kanonicznym procesie o nieważność małżeństwa. Pośród przesłanek znajdujemy między innymi niezdolność z przyczyn natury psychicznej do podjęcia i wypełnienia obowiązków małżeńskich, wykluczenie pozytywnym aktem woli samego małżeństwa lub jego istotnego elementu czy przymiotu, przymus, bojaźń, podstęp czy błąd. Wszędzie tam gdzie rodzą się wątpliwości co do ważności małżeństwa sakramentalnego, należy podjąć działania, które są konieczne do zweryfikowania ich zasadność.

Przedstawione powyżej osiągnięcia naukowo-badawcze znalazły swoje odzwierciedlenie w formie publikacji. Pozostałe osiągnięcia naukowe, powiązane z dydaktyką, do których zaliczam przede wszystkim prowadzone wykłady na Wydziale Teologii UWM z prawa kanonicznego, prawa wyznaniowego, prawa europejskiego oraz konwersatorium (*Wolność religijna w orzecznictwie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka*), wykłady fakultatywne (*Relacje prawne pomiędzy Państwem i Kościołem, Zagadnienia prawa europejskiego*) seminarium naukowe z promocją 27 prac magisterskich i 13 prac licencjackich, a także wykłady w Wyższym Seminarium Duchownym Diecezji Ełckiej oraz w Wyższej Szkole Finansów i Zarządzania z promocją 87 prac licencjackich i 51 prac magisterskich z zakresu prawa europejskiego oraz zarządzania i marketingu.

K. Roman Szewczyk